GESCHIEDENIS

VRUCHTBARE BODEM

Teksten uit de Oudheid zijn vaak overbekend en uitvoerig bestudeerd. Maar er zijn ook uitzonderingen: de *Dissertationes* van de Griekse schrijver Maximus Tyrius (tweede helft van de tweede eeuw n.C.) worden door vrijwel niemand gelezen, zelfs niet door classici. Vaak weet men van het bestaan niet eens af, mede doordat een goede editie tot voor kort ontbrak. Toch gaat het hier om een oeuvre dat minstens getalsmatig aanzienlijk is: 41 grotendeels complete redevoeringen.

Maximus Tyrius was waarschijnlijk afkomstig uit het Oosten. Het staat vast dat hij in Rome actief was ten tijde van Commodus (keizer van 180 tot 191), maar veel meer weten we over de man niet. Hij gaf er openbare voordrachten over thema's uit de filosofie, zoals: wat is het doel van de filosofie? is genot iets goeds? moet men kwaad met kwaad vergelden? verdedigde Socrates zich terecht of niet? wat is kennis? De bewaard gebleven teksten zijn de neerslag van deze voordrachten, mogelijk in een enigszins voor publicatie bewerkte vorm.

Maximus Tyrius beschouwde zichzelf als filosoof in de traditie van Plato, maar zijn werk bevat amper oorspronkelijke gedachten. Het is juister hem te typeren als populariseerder van de filosofische traditie: de jongeren uit de betere klassen, die vermoedelijk zijn gehoor vormden, kregen van hem hapklare brokjes algemene filosofische ontwikkeling voorgeschoteld, gelardeerd met veel anekdotes en voorbeelden. In onze termen: hij bracht eerder 'infotainment' dan volwaardige filosofie.

Dat betekent niet dat zijn werk onze aandacht niet waard is. Integendeel, het biedt juist door zijn uitgebreidheid en 'normaalheid' een goede toegang tot de cultuur van de zogeheten Tweede Sofistiek, waarbinnen het jonge christendom opgang zou gaan maken. Vooral door de impliciete confrontatie van paganistisch en christelijk gedachtegoed is dit oeuvre interessant.

Twee dingen vallen hier op. Om te beginnen wordt het christendom door Maximus niet bestreden en zelfs geen vermelding waard geacht: de antieke traditie is voor hem nog vanzelfsprekend superieur. Anderzijds valt juist op hoezeer deze cultuur al trekken vertoont die we korte tijd later in het christendom terugzien. Zo heeft Maximus zichtbaar problemen met de homo-erotiek van Socrates (hij heeft vier voordrachten nodig om zich eruit te praten), bepleit hij deugd, godvrucht en het afzien van wraak, en spreekt hij vol verachting over het lichaam in tegenstelling tot de onsterfelijke ziel. Al lezende besef je eens temeer dat het christendom op een bodem viel die daar al vruchtbaar voor was geworden.

Maar niet alles is zo gemakkelijk te verzoenen met het vroege christendom. In de tweede rede (de boeiendste van het corpus) vertelt Maximus dat God universeel is, maar dat afbeeldingen cultureel bepaald zijn en daarom sterk uiteenlopen. Verrassend genoeg wordt dit vervolgens uitdrukkelijk gewaardeerd als iets goeds. Het 'heidense' standpunt getuigt hier van een tolerantie en een religieuze houding die weldra verloren zouden gaan.

De voortreffelijk verzorgde en geannoteerde vertaling van M. Trapp (de eerste vertaling sinds 1804!) maakt dit boeiende oeuvre nu toegankelijk voor een bredere groep lezers. Het wachten is alleen nog op de paperback, want de gebonden uitgave ligt voor de meeste mensen financieel buiten bereik.

□ Vincent Hunink

Maximus of Tyre, *The philosophical orations*, translated with an introduction and notes by M.B. Trapp, Clarendon Press, Oxford, 1997, 359 blz., £ 50, ISBN 0-19-814989-1.